

УДК 821.09-3(436) Музіль
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/89-1-36>

Леся ГОЛОМІДОВА,
orcid.org/0000-0002-2148-5049
старший викладач кафедри міжнародних комунікацій
Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет»
(Ужгород, Україна) lesja.holomidova@uzhnu.edu.ua

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ОБРАЗУ МІСТА У ТВОРАХ МАЛОЇ ПРОЗИ РОБЕРТА МУЗІЛЯ

У статті здійснено спробу аналізу репрезентації образу міста як ключового елемента структури просторових образів у творах малої прози австрійського письменника Роберта Музіля. Увага приділяється новелам письменника «Вдосконалення кохання», «Гріджія», «Тонка», оповіданням «Чорний дрізд», а також есе «Двері й ворота», «Пам'ятники», «Лінзи». Розглянуто аспекти авторського презентації просторових образів. Основну увагу зосереджено на виділенні візії географічно визначених великих міст – Відня та Берліну, які інспіровані життєвим досвідом автора. Проаналізовано домінантні образотворчі чинники, які відображають фізичний вигляд міста, його соціальну структуру, культурне життя та психологічний вплив на головних героїв і простежується не тільки у творах Р. Музіля, але й знаходить відображення в творчості багатьох письменників австрійського модернізму.

З'ясовано основні принципи сюжетно-образної організації в контексті урбаністичного хронотопу. Окреслено основні риси образу міста в австрійському модернізмі, як простору рефлексії, фрагментації й мозаїчності. Виділено урбаністичний простір як модель авторського експерименту, де місто зображується своєрідним синтезом суперечливих ідей, дисонансу, хаосу, соціальних напружень та інтелектуального й духовного застою. Міське життя представлено як світоглядну модель змалювання головних героїв у руслі модерністського відображення, а також як тло психологічної кризи Я-особи.

У цьому ключі виразнено складну взаємодію мистецького, індивідуально авторського та реального в системі просторових образів Р. Музіля, де образ міста постає складною метафорою внутрішнього світу людини модерного часу. Виокремлено роль та значення урбаністичної тематики в парадигмі авторського жанротворення, де урбаністична тематика, втілена через фрагментарність, есеїстичний підхід формує унікальну поетику творів Р. Музіля.

Ключові слова: мала проза, мала проза Роберта Музіля, образотворення, літературо-художній образ, образ міста.

Lesia HOLOMIDOVA,
orcid.org/0000-0002-2148-5049
Senior Lecturer at the Department of International Communications
Uzhhorod National University
(Uzhhorod, Ukraine) lesja.holomidova@uzhnu.edu.ua

THE REPRESENTATION OF THE CITYSCAPE IN ROBERT MUSIL'S SHORT PROSE

The article attempts an analytical exploration of the representation of the city as a key structural element within the system of spatial imagery in the short prose of Austrian writer Robert Musil. Particular attention is paid to the author's novellas «The Perfection of a Love», «Grigia», «Tonka», and «The Blackbird», as well as the essays «Doors and Gates», «Monuments», and «Clearhearing». The study examines various aspects of spatial image construction as employed by the author. The focus lies on the literary vision of geographically defined urban centers – primarily Vienna and Berlin – as shaped by Musil's personal life experience. Dominant figurative strategies are analyzed, reflecting the city's physical appearance, its social structure, cultural dynamics, and psychological impact on protagonists. These representations not only permeate Musil's oeuvre but also resonate throughout Austrian modernist literature more broadly.

The article identifies the core principles of narrative and imagological organization within the framework of the urban chronotope. It outlines the key features of the city image in Austrian modernism, highlighting its function as a space of reflection, fragmentation, and mosaic-like composition. The urban landscape is interpreted as a model of authorial experimentation, wherein the city emerges as a synthesis of contradictory ideas, dissonance, chaos, social tension, and spiritual and intellectual stagnation. Urban life is thus presented both as an epistemological model for character depiction in the modernist mode and as the backdrop for the psychological crisis of the self.

In this context, the study foregrounds the complex interplay between the aesthetic, the individual-authorial, and the empirical in Musil's spatial poetics, where the city becomes a nuanced metaphor for the inner world of modern man. The research emphasizes the significance of urban thematics in the paradigm of Musil's genre formation, where the fragmentary structure and essayistic approach shape the distinctive poetics of his short prose.

Key words: short prose, Robert Musil's short prose, creation of imagery, literary image, the image of the city.

Постановка проблеми. У літературі доби модернізму місто постає не тільки простором, в якому відбувається дія, воно набуває символічного значення нової епохи. Письменники-модерністи зображують урбаністичний простір як своєрідний виклик традиційному, сільському, гармонійному світові, який притаманний реалізму та натуралізму. В структурі просторових образів німецькомовної літератури місто як самостійний художній образ набуває особливої тональності, символізуючи стрімкі соціально-економічні зрушення, урбанізацію, індустріалізацію, розвиток науково-технічного прогресу. Разом з цим воно викристалізовує проблеми духовної кризи, моральної деградації, втрати ідентичності та відчуження.

Такі твори австрійських письменників, як «Як я це бачу» («Wie ich es sehe», 1896) П. Альтенберга (1859–1919), «Лист лорда Чандоса» («Ein Brief des Lord Chandos», 1902) Г. фон Гофманн-стала (1874–1929), «Новела сну» («Traumnovelle», 1926) А. Шніцлера (1862–1931), «Будденброки» («Buddenbrooks», 1901), «Смерть у Венеції» («Der Tod in Venedig», 1911) Т. Манна (1875–1955), «Світ учора» («Die Welt von Gestern», 1942), Ш. Цвайга (1881–1942), «Останні дні людства» («Die letzten Tage der Menschheit», 1915–1922) К. Крауса (1874–1936), «Процес» («Prozeß», 1914–1918) Ф. Кафки (1883–1924), «Марш Радецького» («Radetzky marsch», 1932) Й. Рота (1894–1939) репрезентують міські пейзажі не просто як тло подій, а будують образ активного чинника, що формує досвід і свідомість Я-особи. Примітними ознаками в них є певна роздвоєність, декаданс, культурний злет і внутрішня криза Австро-Угорської імперії. Демонстрація міського простору показує місто, з одного боку, як об'єкт захоплення щодо його можливостей, з іншого, – це зображення його тіньових сторін: відчуження, розгубленість, занепад, моральна та психологічна напруга. У цьому ключі урбаністичні мотиви австрійського модернізму формують парадигму стратегічних чинників образотворення, яка простежується не тільки у творах класиків австрійської писемності, але й знаходить відображення в творчості цілого покоління сучасних письменників Австрії (Е. Єлінек, Д. Цеманн, Р. Менассе, К. Ебнер, П. Гандке, Г. Рот та ін.).

Своєрідною метафорою епохи модернізму є репрезентація міського простору в творах видатного австрійського письменника Роберта Музіля (1880–1942). Цілеспрямовану перспективу щодо узагальненого образу міста простежуємо від панорамного зображення імперської столиці, бюро-

кратичного чудовиська до філософської утопії, простору думок, дискусій і парадоксів, водночас і центру абсурду. В цьому ключі варто виділити цитату автора з його роману «Людина без властивостей» («Der Mann ohne Eigenschaften», 1931/32), де письменник зазначив, що «міста, як і людей, впізнають по їхній ході» (Музіль, 2010: 38). У цій авторській кодифікації урбаністичного простору, як виділив німецький дослідник Александер Гонольд, «(велике) місто для Р. Музіля постає не тільки простором для дії, яка розвивається в умовах соціального різноманіття, але й відіграє видатну роль у розумінні сучасної культури» (Nübel, Wolf, 2016: 587).

За допомогою фрагментарності та есеїстичного підходу Р. Музіль вибудував оригінальну картину (великого) міста (Відня, Берліну, Праги, Брно), яка мистецьки віддзеркалює глибокі трансформації епохи модернізму. На його тлі автор поєднав широкий спектр образів, характерів, почуттів, виділяючи багатоаспектні конфігурації соціальних, суспільно-політичних й історико-культурних рефлексій.

Аналіз досліджень. Проблематика відображення та рецепції міського простору в творчості Р. Музіля неодноразово була в центрі наукових зацікавлень дослідників, з-поміж яких Г. Брюггеманн, Г. Бьоме, А. Болтенауер, В. Вайс, Н.К. Вольф, П. Геннінгер, А. Гонольд, Г. фон Ессен, Д. Кімміх, Д. Клауде, Е. Лібз, К. Марріс, Б. Неймер, К.К. Полгайм, В. Фанта, Г. Шнедль та ін. Їхня увага переважно зосереджувалася на способах і варіаціях репрезентації просторових образів письменників доби модернізму. Щодо цього німецька дослідниця Дороти Кімміх зазначає, що «велике місто – це не просто результат модернізації, але саме постає фактором модернізації, оскільки розчиняє традиційні цінності та традиції в «котлі для сплаву» своїх масових індивідуальних явищ» (Nübel, Wolf, 2016: 39).

Предметом дослідницьких зацікавлень з боку таких літературознавців, як В. Вайс, Н.К. Вольф, П. Геннінгер, А. Гонольд, Д. Кімміх, Р.Д. Прехт, В. Фанта, Г. Шнедль виступають просторові образи письменника в його творах романного жанру «Людина без властивостей», «Сум'яття вихованця Терлеса» («Die Verwirrungen des Zöglings Törleß», 1906). Яскравого увиразнення тут набуває образ Відня як центру Австро-Угорської монархії. У романі «Людина без властивостей» мова йде про вигадану Каканію (від абревіатури К. u. К. – Kaiserlich und Königlich). Крізь призму аналізу багатонаціонального імперського Відня дослідники виділяють авторські ідеї пси-

хологічного, символічно-кульмінаційного, іронічно-утопічного, часто абсурдного характеру, які поєднали в собі реалії доби кінця XIX – початку XX століття із глибокими філософськими й психологічними роздумами письменника.

Інтелектуальному та культурному середовищу Відня зазначеного періоду, посиляючись на твори Р. Музіля та зображення міста, приділяється значна увага в працях «Габсбурзький міф в австрійській літературі» («Der habsburgische Mythos in der modernen österreichischen Literatur», 2000) Клаудіо Марпіка, «Модерність Відня та кризи ідентичності» («Modernité viennoise et crises de l'identité», 1990) Жака Ле Ріде, «Віденський модернізм» («Wiener Moderne», 2007) Дагмара Лореца та ін.

Австрійський дослідник творчості письменника Вальтер Фанта виділяє понад п'ятдесят топографічних назв у біографічних свідченнях Р. Музіля (прижиттєвих документах, листуванні та трудових записках). При цьому він зазначає, що більшість із перерахованих місць проживання та подорожей автор імплементавав у літературний доробок. Йдеться про те, що «біографічні дослідження неодноразово демонстрували прискіпливість і точність, з якою Р. Музіль переходив до перенесення *genius loci*, який він сам пережив, у вигаданий літературний контекст» (Nübel, Wolf, 2016: 48–49). Поряд з цим окремі розвідки (Г. Шнедль, Д. Кіміх, А. Гонольд) вказують на те, що письменник майже не надає великого значення літературній презентації щодо впізнаваності просторових образів. До прикладу, дослідник Готтфрід Шнедль зауважує: «Музіль здригається навіть при одній тільки згадці назви цього міста. На першій сторінці роману «Людина без властивостей» автор, майже сором'язливо, зізнається, що це «Відень». Однак абзац закінчується аподиктичним ретракціями – питання про те, в якому місті ти перебуваєш, не тільки незначне, але й умовність настільки ж очевидна, наскільки й небезпечна: вона «відволікає від важливіших речей» (Schnödl, 2016: 2).

Подібне співставлення дослідницьких підходів дозволяє говорити про складну взаємодію мистецького, індивідуально авторського й реального у системі просторових образів Р. Музіля, де місто, як просторовий образ, відходить на другий план для того, щоб звільнити місце для формування чогось іншого – більш ґрунтового. В цьому сенсі сучасні літературознавчі студії творчості Р. Музіля створюють об'єктивно сприятливе підґрунтя для того, щоб наблизитись до осмислення та переосмислення авторської репрезентації образу міста й міського простору крізь призму творів малої

прози письменника. Що й зумовлює *актуальність* цього дослідження.

Відтак **метою** дослідження є аналіз ключових домінант в естетичному тлумаченні образу міста в творах малої прози письменника. А саме в новелах «Вдосконалення кохання» («Vollendung der Liebe», 1911), «Гриджія» («Grigia», 1924), «Тонка» («Tonka», 1924), оповіданні «Чорний дрізд» («Die Amsel», 1936), у есеїстичних нарисах «Пам'ятники» («Denkmale», 1936), «Тут так гарно» («Hier ist es schön», 1936), «Лінзи» («Triëdere», 1936) та ін.

Для досягнення мети в розвідці а) покладено акцент на виділення у тканині текстів візії географічно визначеного простору – міст Відня та Берліну, які інспіровані життєвим досвідом, пов'язані зі смислובуттєвими пошуками й естетико-філософськими узагальненнями автора; б) здійснено спробу дослідження принципів сюжетно-образної організації в контексті урбаністичного хронотопу; в) розглянуто міське життя як світоглядну парадигму головних героїв творів малої прози автора; г) виділено роль та значення урбаністичної тематики в парадигмі авторського образотворення.

Теоретико-методологічну основу розвідки склали літературознавчі праці Сабіне Бекер, Гартмута Бьоме, Гайнса Брюгтемана, Александра Гонольда, Ангеліки Ебрехт, Георга Зіммеля, Доротії Кіміх, Ангеліки Корнбінеау-Гоффманн, Карла Конрада Полгайма, Вальтера Фанти, Готтфріда Шнедля та ін.

У науковій методології для нашого дослідження засадничим став комплексний підхід, адже специфіка аналітики урбаністичної теми, а відтак і образу міста у творах малої прози Р. Музіля передбачає використання біографічного, порівняльно-історичного, типологічного та культурологічного методів, які дають змогу виявити трансформацію інтертекстуальних образів, мотивів та смислів; герменевтичний метод використовуємо для інтерпретації художніх творів, тлумачення певних образів і мотивів. Також при аналізі окремих творів автора зацентровано увагу на методі порівняння, який дозволяє звернутися до основних концепцій інтертекстуальності в контексті літератури модернізму.

Виклад основного матеріалу. Рівень уваги, при якому автор досягає цілеспрямованого введення в канву тексту просторових образів часто супроводжується не тільки зовнішніми реаліями міста, але й зображується через фрагменти спогадів, вражень, внутрішніх рефлексій автора щодо певного простору. Тому образу міста (міським

пейзажам) у творах Р. Музіля завжди притаманна багатошаровість, яка формує символіку складності й неоднорідності суспільства доби модернізму. Приклади цього зустрічаємо в текстах новел зібрання «Три жінки», оповідання «Чорний дрізд», есеїстичних нарисів «Пам'ятники», «Тут так гарно», «Лінзи», де автор репрезентує місто як певну соціальну ієрархію. Яскравою ілюстрацією є опис бульварного кільця, яке оточує центральну частину Відня – Рінгштрассе (Ring) в новелі «Тонка»: «In Wahrheit hatte er sie zum ersten mal am »Ring« gesehen, jener Hauptstraße mit den steinernen Lauben, wo die Offiziere und die Herren von der Regierung an den Ecken stehen, die Studenten und jungen Kaufleute auf und ab wandeln, die Mädel nach Geschäftsschluß oder die neugierigeren auch schon in der Mittagspause Arm in Arm zu zweien und dreien durchziehen, manchmal einer der Rechtsanwälte langsam und grüßend sich hindurchschieben läßt, ein Stadtverordneter oder auch ein angesehener Fabrikant, und sogar Damen nicht fehlen, die ihr Heimweg von den Einkäufen just vorbeiführt» (Musil, 1988: 253) / «Насправді він вперше побачив її на Рінгу – на тій центральній вулиці з кам'яними аркадами, де на перехрестях стоять офіцери та урядовці, туди сюди тиняються студенти й молоді купці, гуляють дівчата після закриття магазинів, більш допитливих можна побачити, як вони ходять під руки по двоє чи по троє під час обідньої перерви, іноді, статечно розкланюючись, проходить якийсь адвокат, член магістрату або примітний фабрикант, зустрічаються навіть елегантні дами, які зовсім випадково проходять повз, повертаючись додому з покупок» (переклад – Л. Г.).

Поряд з цим місто в творах Р. Музіля часто виступає символом занепаду культури, втрати духовності, надмірної раціоналізації. Воно вказує наплинність часу розквіту та епохальну кризу, характерну для австрійського модерну: кінець Імперії, занепад буржуазного укладу, культурне та моральне виснаження. Символічне авторське зіставлення щодо цього знаходимо у нарисі «Пам'ятники»: «Місяцями ви можете ходити тою самою вулицею і знати кожен номер кожного будинку, кожну магазинну вітрину, кожного поліцейського, ви не пропустите жодної копійчини, що лежатиме на тротуарі; проте неодмінно будете здивовані, коли одного разу, спостерігаючи за милою покоївкою з другого поверху, виявите чималеньку металеву дошку з вибитими невитравними літерами, які повідомляють, що тут від тисяча вісімсот-котрогось-там до тисяча вісімсоткотрогось-там-більше року жив і творив вікопам'ятний Такий-то чи Сякий-то» (Музіль, 1919).

В умовах кризи авторська візія образу міста постає як метафоричний простір внутрішньої боротьби героїв – між моральною стриманістю й тілесним пробудженням. Міські пейзажі губляться між світлом і темрявою, природою й архітектурою, відкриваючи нам драму «Я-особи» модерного світу. До прикладу, цитата з тексту новели «Гріджія»: «Вечірня темрява освітлювалася великими дуговими лампами, які висіли на протягнутих упоперек дротах так високо, що вулиці лежали внизу, схожі на сповнені синім мороком глибокі ущелини, по темному дну яких доводилося пробиратися людям, тоді як у безодні простору над ними розхитувалися білі шиплячі сонця» (Музіль, 1999: 70).

Авторську реперезентацію стилю життя в місті слід також розглядати в сполучі з демонстративним порівнянням у сільському просторі. У селі, як пише письменник: «Виникало чудове почуття; тут прибульця не оцінювали, як повсюди у світі, що воно за чоловік, – надійний, сильний і небезпечний, чи тендітний і красивий, – тут, якою б людиною він не був, його зустрічала любов, тому що з ним прийшло благословення; любов бігла попереду, як герольд, чекала його всюди, як свіжа постіль на гостя, і кожен погляд був гостинним запрошенням» (Музіль, 1999: 71). Художніми засобами для вираження духовного піднесення та нових можливостей постають численні описи сільських пейзажів, художні деталі образів-інтер'єрів, символічність та метафоричність образу природи, які з розвитком сюжету та «ефекту відчуження» набувають зримих рис катастрофізму для головного героя.

Природа мистецької світобудови Р. Музіля дозволяє стверджувати, що презентація образу міста в творах малої прози постає не тільки фізичним простором, а й формує своєрідну арену внутрішніх переживань героїв, як певну взаємодію з їхнім внутрішнім духовним світом. Як приклад, у новелі «Тонка» лінія конфлікту між протагоністом і Тонкою відбувається в умовах урбаністичного світу, який уособлює раціональність і відчуження. Героїня однойменної новели Тонка – втілення природності й простоти: «Diese Sicherheit, mit der sie alles Rohe, Ungeistige und Unvornehme auch in Verkleidungen ablehnte, ohne sagen zu können warum, war staunenswert, aber ebensosehr fehlte ihr jedes Streben, aus ihrem Kreis in einen höheren zu gelangen; sie blieb wie die Natur rein und unbehauen» (Musil, 1988: 266) / «Ця впевненість, з якою вона відкидала все грубе, недуховне та неблагогородне, навіть приховане, не вмюючи сказати чому, була вражаючою, але їй також бракувало будь-якого прагнення перейти зі свого кола до вищого; вона

залишалася чистою й неотесаною, як природа» (переклад – Л. Г.). В той же час головний персонаж – це пропонований Р. Музілем узагальнений образ типового суб'єкта модернізму, який охоплений внутрішнім конфліктом між рацією та непереборними бажаннями, між інтелектуалізмом та чуттєвістю: «Er war für Zerstörung der Gefühle, war gegen Gedichte, Güte, Tugend, Einfachheit» (Musil, 1988: 264) / «Він стояв за руйнування почуттів, був проти віршів, добра, чеснот, простоти» (переклад – Л. Г.). Це людина, яка споглядає сучасний світ як незрозумілу, алогічну загадку, яка здатна викликати не тільки захоплення, але й біль та страждання. Цитата з тексту: «...hinter dieser Zeit, die ebensoviel zerstört wie aufbaut, wird eine kommen, welche die neuen Voraussetzungen hat, die wir mit solcher Askese schaffen, und dann erst wird man wissen, was wir hätten fühlen sollen – so ungefähr dachte er: einstweilen galt es hart und karg sein wie auf einer Expedition» (Musil, 1988: 265) / «...після цього часу, який руйнує стільки ж, скільки й будує, настане такий, який матиме нові передумови, які ми творимо з таким аскетизмом, і лиш тоді знатимемо, що саме мали ми б відчувати – приблизно так він думав: тим часом потрібно було бути суворим і аскетичним, як в експедиції» (переклад – Л. Г.). У прагненні вписати Тонку в систему цінностей головного героя автор виділяє одну з ключових характеристик модерністського урбанізму – зміщення фокусу з об'єктивного на суб'єктивне, як взаємопов'язаний перехід із вуличного плану до внутрішнього, психологічного та духовного світу «Я-особи».

Елементи урбаністичного пейзажу передають внутрішні конфлікти героїв майже в усіх творах автора, функціонуючи в текстах своєрідним потоком вражень та внутрішнього стану відчуження. Герої Р. Музіля неначе існують у стані ізоляваності, навіть знаходячись серед значної кількості людей. До прикладу, цитата з тексту: «...das glatte Laufen der Untergrundbahn am Weg zu Tonka, der Schutzmann mit den festen, das Chaos regelnden Gebärden, der donnernde Wasserfall der Stadt: das war alles eins; er stand in dem einsamen Hohlraum darunter – unbenetzt, aber abgeschnitten» (Musil, 1988: 273) / «...помірна робота метро дорогою до Тонки, чіткі жести поліцейського, який регулює хаос, гуркіт міського водоспаду: все це було одне ціле; а внизу, у самотній западині, стояв він – не намоклий, але відрізаний» (переклад – Л. Г.).

Аналогічні акценти на взаємозв'язки урбаністичного середовища, які здатні формувати емоційну ідентичність «Я-особи», знаходимо в новелі автора «Вдосконалення кохання». Фон міського вокзалу, від якого головна героїня Клаудіне відчуває дедалі сильнішу дистанцію створюють

мерехкотіння ліхтарів, безмовні рейки, потяги та метушня натовпу: «Ihr Mann hatte keine Zeit gehabt, Claudine zur Bahn zu begleiten, sie wartete allein auf den Zug, um sie drängte und stieß sich die Menge und schob sie langsam hin und her wie eine große, schwere Woge von Spülicht. Die Gefühle, die ringsum auf den morgendlich geöffneten, bleichen Gesichtern lagen, schwammen auf ihnen durch den dunklen Raum wie Laich auf fahlen Wasserflächen. Es ekelte ihr» (Musil, 1988: 150) / «Її чоловік не знайшов часу супроводжувати Клаудіне до вокзалу; вона чекала потяг сама, натовп юрмивсь навколо неї, повільно штовхаючи її туди-сюди, немов велика, важка хвиля помий. Емоції, які огортали їхні бліді, відкриті ранком обличчя, захлинали їх темним простором, немов ікра на блідій воді. Це викликало у неї огиду» (переклад – Л. Г.). Яскравого вираження тут набуває авторська манера опису міського простору через епізодичні картини, контрастні деталі й еліптичні структури, відображаючи внутрішні імпульси героїні.

У жанрово-стилістичному плані Р. Музіль тяжіє до мозаїчного монтажу, властивого модерністській естетиці: есеїстичні нариси, уривки діалогів, художні деталі в описах урбаністичного простору (вулиці, будинки, магазини, трамваї, плакати), фрагменти думок героїв утворюють своєрідну літературну колажність. Відтак оповідання «Чорний дрізд», яке за задумом автора поєднало різномірні елементи жанрової структури, «вводить реципієнта в атмосферу буденності берлінських дворів середнього класу» (Голомідова, 2018: 104), виділяючи, що вони належать «Zu den sonderbarsten Orten der Welt» (Musil, 2017: 134) / «До найдивніших місць світу» (переклад – Л. Г.). У затиснутих стінах міських багатопверхівок автор вбачає вічне «повторення подібного» в усіх сферах життя, а людина просто зливається з його стандартами. Цитата з тексту: «Das persönliche Schicksal ist in solchen Mittelstandswohnungen schon vorgerichtet, wenn man einzieht. Du wirst zugeben, daß die menschliche Freiheit hauptsächlich darin liegt, wo und wann man etwas tut, denn was die Menschen tun, ist fast immer das gleiche: da hat es eine verdammt Bedeutung, wenn man auch noch den Grundriß von allen gleichgemacht» (Musil, 2017: 135) / «Особиста доля в таких квартирах середнього класу вже окреслена, як тільки туди заселяються. Ти ж визнаєш, що людська свобода, головним чином є тим, де і коли люди щось роблять, оскільки те, що вони роблять, є майже завжди однаковим: тому це й набуває сенсу прокляття, через те, що весь цей план виконується всіма однаково» (переклад – Л. Г.). Попри це міський простір у творі не є обрамленням. Він формує своєрідну систему розбитих дзеркал, де персонажі часто бачать життя

уриками, що породжує значні труднощі осмислення й сприйняття твору в контексті жанрово-стильової цілісності. Аналіз жанрово-стильових форм малої прози Р. Музіля дає можливість виділити важливу ознаку поетики Р. Музіля не у прагненні зафіксувати цілісність, а у реалізації авторської концепції «поєднання» (Голомідова, 2021: 115) крізь призму розпаду єдиного на множинне.

Висновки. Урбаністична тематика та репрезентація просторових образів в творчому доробку Р. Музіля набувають особливої тональності, оскільки (велике) місто в малій прозі письменника – це не тільки визначений географічний чи соціальний простір, а й сукупність моментів, рухів, динамічних взаємодій і взаємопроникнень.

Образу міста у творах австрійського письменника притаманна багатшаровість, символічність та метафоричність, що спонукає до інтертекстуального

прочитання творів малої прози. Урбаністичний простір репрезентує не тільки тло розвитку та можливостей, але й втілює принципи соціальної ієрархії та віддзеркалює епохальну кризу, занепад культури, втрату духовності, ідентичності, крах Австрійської імперії. Р. Музіль, у притаманній для нього формі відображення, по суті, імітує «ритм» міста, його шум, постійні відволікання, переривання, використовуючи цей образ як метафору внутрішнього світу героїв. Протагоністи, навіть перебуваючи серед натовпу людей, гостро відчують самотність та ізоляцію.

Фрагментарність і мозаїчність просторових образів формують не тільки структуру жанрово-стилістичних прийомів письма Р. Музіля, а постають світоглядною парадигмою, через яку автор осмислює урбаністичну екзистенцію, що з рештою сприяє формуванню смислових вимірів та їхніх взаємоперетинів в творах письменника.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Голомідова Л. Жанрова поліфонія оповідання Роберта Музіля «Чорний дрізд». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2018. № 37. Т.1. С. 102–106.
2. Голомідова Л. Художній світ Роберта Музіля: реалізація експресіоністичних пошуків. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: «Філологія. Журналістика»*. Київ, 2021. Том 32 (71) № 1. Ч.3. С. 110–116.
3. Музіль Р. Грігія: новела./пер. з нім. Олександр Плевако. Всесвіт 1999. №7. С. 69–79.
4. Музіль Р. Людина без властивостей. Книга 1./пер. з нім. О. Логвиненка. Київ: Видавництво О. Жупанського, 2010. 416 с.
5. Музіль Р. Пам'ятники: есе зі збірки «Прижиттєвий спадок» («Nachlaß zu Lebzeiten»), 1936. /пер. з нім. В. Семенової. Verbum, 2019. № 24. Місця пам'яті. URL: <https://www.verbum.com.ua/03/2019/memory-places/the-monuments/> (дата звернення: 22.07.2025)
6. Musil R. Frühe Prosa und aus Nachlass zu Lebzeiten. Berlin: Rowohlt GmbH, 1988. 380 S.
7. Musil R. Nachlaß zu Lebzeiten. Hamburg: Rowohlt Taschenbuch Verlag, 2017. 154 S.
8. Robert Musil: Handbuch /hrsg. von B. Nübel und N. Ch. Wolf. Berlin – Boston: Walter de Gruyter GmbH, 2016. 1054 S.
9. Schnödl G. Das relationale Apriori Wiens /Das städtische Apriori des Relationalismus. Stadt, Raum und Text in Robert Musils Mann ohne Eigenschaften. Le foucaldien, 2016. URL: <https://www.genealogy-critique.net/article/id/7046/> (дата звернення: 22.07.2025)

REFERENCES

1. Holomidova, L. (2018). Zhanrova polifoniia opovidannia Roberta Muzilia «Chornyi drizd». [Genre polyphony in Robert Musil's short story «The blackbird»] *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriiia «Filolohiia»*. 37/1. S. 102–106. [in Ukrainian].
2. Holomidova, L. (2021). Khudozhnii svit Roberta Muzilia: realizatsiia ekspresionistychnykh poshukiv [The art world of Robert Musil: Realization of expressionist searches] *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriiia: «Filolohiia. Zhurnalistyka»*. Kyiv. Tom 32 (71) № 1. Ch.3. S. 110–116. [in Ukrainian].
3. Musil, R. (1999). Grigia: novela / per. z nim. Oleksandr Plevako. Vsesvit № 7. S. 69–79. [in Ukrainian].
4. Musil, R. (2010). Liudyna bez vlastyvostei [The Man Without Qualities] Knyha 1. /per. z nim. O. Lohvynenka. Kyiv: Vydavnytstvo O. Zhupanskoho. 416 s. [in Ukrainian].
5. Musil, R. (2019). Pamiatnyky [Monuments]: ese zi zbirkky «Pryzhyttievyi spadok» («Nachlaß zu Lebzeiten»), 1936. / per. z nim. V. Semenovoi. Verbum. № 24. Mistsia pamiati. URL: <https://www.verbum.com.ua/03/2019/memory-places/the-monuments/> (Date of access: 22.07.2025) [in Ukrainian].
6. Musil, R. (1988). Frühe Prosa und aus Nachlass zu Lebzeiten [Early prose and works from Posthumous papers of a living author]. Berlin: Rowohlt GmbH. 380 S. [in German]
7. Musil R. Nachlaß zu Lebzeiten [Posthumous papers of a living author] Hamburg: Rowohlt Taschenbuch Verlag, 2017. 154 S. [in German]
8. Robert Musil: Handbuch (2016) [Robert Musil: Handbook] / hrsg. von B. Nübel und N. Ch. Wolf. Berlin – Boston: Walter de Gruyter GmbH. 1054 S. [in German]
9. Schnödl, G. (2016). Das relationale Apriori Wiens /Das städtische Apriori des Relationalismus. Stadt, Raum und Text in Robert Musils Mann ohne Eigenschaften. [The Relational A Priori of Vienna / The Urban A Priori of Relationalism: City, Space, and Text in Robert Musil's The Man Without Qualities] Le foucaldien. URL: <https://www.genealogy-critique.net/article/id/7046/> (Date of access: 22.07.2025) [in German]